

L'IME o la via (menorquina) del coneixement

Autoritats, col·legues de l'IME, amigues i amics, senyores i senyors:

La memòria és selectiva, i la meua, a més a més, flukeja; per açò, d'antuvi els deman disculpes per les llacunes que hagi pogut tenir en aquest exercici memorialístic que a continuació em dispòs a fer des de la condició de conseller que vaig ser en uns anys que el temps va deixant enfora.

Pensàvem que la ciència allibera. Estàvem convençuts que només s'estima allò que es coneix i que, com algú va resumir en una brillant idea-força, "qui estima Menorca no la destrueix". No anàvem equivocats.

Tanmateix..., **l'esperit científic** (antidogmàtic, dialogant, tolerant, amb un pèl de sa escepticisme, constructor d'explicacions basades en la raó i, per açò mateix, coherents) topa de morros amb els prejudicis dels qui es creuen detentors de la veritat en règim de monopoli.

La idea era de constituir, des de la institució insular de la nostra autonomia, llavors recent conquerida amb la democràcia, un Institut d'Estudis, un organisme que servís de base per relacionar les persones que, dins o fora de Menorca, tenia l'illa com a àmbit de les seues recerques científiques i dels seus estudis ja era una aspiració abans de la primavera del 1979, quan es constituïa el Consell Insular de la pre-autonomia.

El **manifest per a una Cultura Popular**, elaborat pel Col·lectiu Folklòric de Ciutadella i llençat al públic el 1979 durant les primeres Jornades de Cultura Popular, ja contemplava un Institut d'Estudis Menorquins en un dels seus punts reivindicatius, per recollir, estudiar i divulgar la cultura menorquina, si més no des d'un punt de vista etnològic.

Què podíem fer des de Menorca per la promoció i la divulgació de la ciència i per a l'expressió de la ciència en català? Teníem tantes limitacions!

Evidentment, **aquella Societat de Cultura** fundada a Maó el 30 d'abril de 1778, a la casa mateixa de Joan Ramis i que va ser

definitivament suprimida el 1785, era un antecedent històric que teníem a l'abast. Però la Menorca il·lustrada ja ens queia enfora i ja no ens servia en el present. I tanmateix, sí que ens podíem servir del seu lema "**Studio et amore**", perquè la feina que calia fer per Menorca i pels menorquins s'havia de fer "amb estudi i amb amor", o sigui amb tot el rigor i la dedicació i amb tot l'afecte i àdhuc la passió de què fóssim capaços.

Sabíem que la recerca moderna progressa gràcies a una àmplia xarxa de relacions personals i institucionals, científiques i extracientífiques, que impedeixen el tancament i la fragmentació dels grups i l'elitisme, a la vegada que afavoreixen l'autocrítica i estimulen la capacitat de resposta a les necessitats econòmiques i socials de la col·lectivitat.

Volíem una societat científica independent dels poders públics, malgrat que hauria de rebre'n les subvencions suficients per a dur a bon terme la seva tasca. (...); un organisme que aplegàs els científics menorquins, amb funció de retrobament, de diàleg i de crítica. Volíem una plataforma per a la convergència de noves idees i projectes, per a la coordinació de treballs puntuals, per a la promoció de trobades científiques; que possibilitàs la confrontació de metodologies diverses, la detecció i difusió dels avenços científics, i l'intercanvi pluridisciplinar, tan crucial en aquests moments.

Hauríem de consensuar els noms dels iniciadors, però teníem clar que, una vegada constituïda la institució, correspondria als seus membres el disseny i selecció dels objectius i la fixació de les seues prioritats, tot sospesant el balanç de les necessitats socials i dels recursos disponibles per satisfer-les.

No sé si érem prou conscients que volíem tot açò, que ens calia, que ens era necessari voler-ho, si me n'admeten l'expressió.

Personalment, vaig voler tenir molt en compte les *Resolucions de l'àmbit de Recerca del Congrés de Cultura Catalana* (1976-77), sintèticament recollides en els propòsits suara esmentats.

No debades en aquell **Consell Insular de la pre-autonomia**, després que els partits amb més consellers es repartissin les àrees diguem-ne convencionals (Sanitat, Urbanisme i Obres Públiques,

Cultura, Agricultura, Indústria, Esports i Joventut, Turisme...), la Conselleria - delegada que se m'havia adjudicat tenia un títol tan inflat com buit o, si més no, escàs de competències reals i pressupost; es deia "*conselleria delegada per a la normalització lingüística i d'investigació*". Açò darrer, "d'Investigació", era realment excessiu i prest tothom se'n va oblidar. Bé: tothom no, perquè per aquesta escaleta uns quants vam pensar que es podrien iniciar línies d'actuació que tal vegada reeixirien si mai arribava més contingut competencial al CIM i, sobretot, més doblers, als seus pressuposts.

Així **el programa d'actuació de la Conselleria**, que es va presentar al Ple del 25 de febrer de 1980 i que es va aprovar amb els vots favorables de tots els membres de la corporació (AP, PCIB, PSM, PSOE i UCD) ja es feia esment a la creació de l'*Institut d'Estudis Menorquins* i consta en acta que el grup centrista va presentar per boca del Sr. Rafael de Febrer un document de treball sobre aquest assumpte. En el preàmbul de l'Avantprojecte, es citava l'obra de recuperació cultural de la Mancomunitat de Catalunya amb Enric Prat de la Riba i s'hi podien llegir coses com les següents:

[L'IEM] "*...a l'hora present té una missió prioritària: recuperar i fixar els signes de la nostra entitat [sic] com a poble i, amb el prestigi propi de la Institució, fer-los arribar –per tal de ser assumits- a tots els menorquins*", i conclouia "*Finalment, l'Institut ha d'esser, a més a més, un òrgan de consulta i assessorament al Consell Insular dins l'àmbit cultural, la veu serena i autoritzada que arribi a l'arena del Consell des de la quietud del lloc d'estudi*".

Vull aprofitar l'avinentsa per retre un record d'agraïment a la persona del Dr. **Mateu Seguí** Mercadal, que em consta que va ser l'impulsor dins de la UCD d'aquest consens bàsic.

Com es pot veure, en aquella proposta hi alenava **un cert esperit noucentista**, des de l'esment a E. Prat de la Riba fins a una certa concepció il·lustrada de la cultura i la ciència. Salvant totes les distàncies, aquelles dates eren també fundacionals per a la Institució que avui vespre ens acull i s'esperava tant de l'autonomia i de la democràcia!

També és el moment d'agrair la feina feta pel conseller i amic **Andreu Murillo** Tudurí, des del PSM, que impulsava llavors una societat d'Història "Recerques Menorquines"

Així que, com totes les institucions socials, l'IME es pot dir que neix quan les condicions de la societat menorquina així el requereixen. Afirm, idò, que **l'IME és un fruit menorquí de la democràcia i l'autonomia**; de la voluntat d'uns grups de persones de diferents ideologies polítiques, però unides pel desig comú d'estimular i afavorir la recerca científica, l'estudi i la transmissió cultural des de la nostra illa.

En aquest propòsit vam ser perseverants i, si es vol, fins i tot obstinats: 1ª etapa:1979-1983; 2^a, 1983-1987. Especialment, en aquest segon quadrienni, que ens duria a l'aprovació dels primers Estatuts i dels membres constituents de l'IME en sessions plenàries de l' 11 de novembre de 1985 i del 13 de gener de 1986. La col·laboració de diferents persones havia estat important per arribar a aquelles fites. Vull esmentar també la feïnada que hi van esmerçar el coordinador científic, **Josep M. Vidal** Hernández i l'actual president del Consell Científic, **Jaume Mascaró** Pons, a suggeriment del qual –bé: en realitat em recorden que va ser el seu germà **Ignasi** l'autor de la idea (tanmateix, tot queda en família)- en canviarem la denominació per la d'Institut Menorquí d'Estudis, perquè volíem que aquesta institució – menorquina, sí- no es tancàs però en temàtiques exclusivament locals, insulars.

Sabiem, tanmateix, que **dels estudis locals en poden sorgir conclusions de vàlua universal** i que el mètode científic verifica en allò específic, amb dades precises, en els casos concrets, els principis genèrics, les lleis generals...

Avui, quan molts ja parlen d'allò "glocal" –acrònim que ajunta les paraules "global" i "local"- em plau esmentar que, de qualque manera, aquest concepte ja existia des del mateix infantament del nostre IME. O bé, altrament dit, resulta que dos aspectes es neguen recíprocament: **universalitat i uniformitat, les dues cares de la globalització**". Aleshores, si la uniformitat és la cara lletja, la universalitat què és idò? Idò, com va escriure l'intel·lectual portuguès Miguel Torga, "l'universal és allò local sense parets".

Som el que som per mor de la paraula, i en el si de la paraula i del coneixement es troba l'únic destí solvent que els homes i dones podem atorgar-nos en el camí atzarós de les nostres vides.

Partint sempre de la idea **del bé comú per damunt de les diferències ideològiques** (AP-UCD-PSOE-PSM-PCIB) es va saber

dialogar, cercant sempre més allò que ens ajuntava en l'objectiu de l'interès col·lectiu; cercant i trobant els ponts d'unió. Considerant que el Consell Científic havia de gaudir d'una total autonomia per establir les seues prioritats en el marc de les possibilitats que els pressuposts del CIM llavors oferien (evidentment, moltíssim més limitades que no les d'avui, tot i la crisi!), tal vegada va ser el nomenament dels seus primers components allò que ens va obligar a filar més prim.

Era el plenari del CIM el qui havia nomenar-los i cada partit presentava la seua nòmina. La veritat és que no hi va haver massa problemes: la vàlua científica i la provada solvència dels membres constituents restaven pràcticament fora de discussió. En qualsevol cas, només teníem la limitació del seu nombre: començarien ells i després ells mateixos, exercint la seua autonomia, procedirien a nomenar-ne més seguint els fils reglamentaris.

Ho dúiem en el programa d'actuació de la Conselleria delegada per a la Normalització Lingüística i d'Investigacions i va ser un èxit de tots donar-hi compliment

Possiblement vam cometre molts errors en el nostre quefer polític durant aquells anys llunyans, però crec que vam tenir l'encert d'haver teixit prou complicitats perquè l'IME hagi assolit vint-i-cinc anys d'existència. Ens n'hem de felicitar i aprofit per agrair la col·laboració que trobada en els consellers i conselleres d'aquells dos primers consistoris del Consell menorquí: el de la preautonomia (1979-1983), que va presidir **Francesc Tutzó** Bennàsar, i el primer de l'autonomia (1983-1987), presidit per **Tirs Pons** Pons. Van ser els anys de gestació del projecte i, finalment, van veure el naixement i les primeres passes de la nova institució.

Pocs dies abans de donar el *sus* als actes que haurien de cloure l'any del **Vil·lè Centenari de la Conquesta de Menorca** pel rei n'Alfons III d'Aragó, el CIM en sessió plenària reunida el 13 de gener de 1986 acordava designar els primers membres de l'IME, secció per secció. Es nomenava la *Filial de Menorca de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears* com a entitat col·laboradora i el primer membre honorari en la persona del Dr. **Jordi Carbonell** de Ballester. El president honorari n'havia de ser **Francesc de Borja Moll**. Guard còpia de la seua carta d'acceptació, de la qual vull esmentar que, entre d'altres coses, ens deia:

“Em vaig sentir molt honorat amb aquest nomenament, que vaig rebre amb una gran alegria, només enterbolida pel fet que la meva presència a aquesta nova institució haurà d’esser purament simbòlica, perquè la meva salut no em permet altra cosa. Fins i tot l’acús de rebut de la vostra comunicació us arriba amb un retard que no voldria de cap manera que prenguéssiu com una desatenció [el nomenament se li comunicava el 19 de desembre i Moll contestava el 12 de març de 1987], sinó com una mostra de les meves escasses possibilitats de col·laborar a una tasca que em sembla tan útil i necessària”.

I hi afegia:

“És una gran satisfacció saber que hi ha gent que reprèn el fil i que podrà projectar cap al futur els nostres ideals. Que la vida de l’Institut Menorquí d’Estudis sigui plenament fructífera! I dins la meves poques forces, sabeu que em teniu a la vostra disposició.

“Reiterant el meu agraïment, us saluda amb tot l’afecte

Sgt.: Francesc de B. Moll”

I acab. En començar les meues paraules he manifestat la fe que teníem llavors en la cultura per poder canviar el món des del coneixement. Acabaré constatant que darrerament el món ha canviat molt i no precisament cap a majors fites de benestar social i em fa por que aquest canvi no es vagi produint amb la passiva complicitat dels qui pels seus coneixements podrien treballar per evitar-ho. Per açò, institucions com l’IME són molt necessàries. Llarga vida a l’IME, enhorabona a tots els científics que amb generositat i altruisme hi han aportat i hi aporten actualment els seus esforços. I, per Menorca i els menorquins, bona feina!

Joan F. López Casasnovas (Maó, 28 de novembre de 2011)